

Muistendeid Jõelähtme kihelkonnas

Mis on muistend e. pärimus?

Pärimus on traditsioon - suuline pärimus suuliselt põlvest põlve edasikantav lugu eeldatavalt läbielatud või pealtnähtud sündmusest.

Laiemas mõttes nimetatakse pärimuseks kõiki traditsionaalseid (traditsioonina põlvest põlve edasiantud) kultuuriilminguid, sealhulgas teadmisi, oskusi ja kombeid.

Kuigi pärimuseks nimetatakse tavaliselt suulist pärimust, räägitakse mõnikord ka kirjalikust pärimusest.

Nii religioon kui ka ajalugu võivad osalt tugineda suulisel pärimusel.

Paljud vanemad tekstid (sealhulgas pühakirjad) olid enne kirjapanemist olemas pärimusena.

Nii müüdid kui ka legendid levivad pärimusena: selles seoses võib pärimuseks nimetada nende "allikat" ja levimise viisi.

Halgjas oli ka kuri vaim. Kes kukkus vette, see sai näkiks, kes langes metsa, sest sai halgjas ehk eksitaja.

Mardus (ka marras, margus, mardo) on Eesti rahvapärimuses surmahaldjas, surma ettekuulutaja.

1. 1)ERA II 165, 219 (2) Jõelähtme khk. Jõelähtme v., Joa k., Suka t. Anna Havam, 14 a. Jaan Sukamägi, 75 a. (1937) Kontrollis Kadi Sarv Näkikivi.
Kord hommikul vara läinud mees mööda Jägala jõe äärt heinamaale. Jões kivi otsas istunud valges riides näkk. Meest silmates tulnud näkk lähemale. Mees hakanud karjuma, näkk tulnud aga lähemale ja näkk viinud selle mehe jõkke. Igakord, kui keegi säält mööda läks, olnud säält kuulda häält. Alles aasta pärast visatud mehe laip jõest välja samale kohale. Peale selle olla säält tihti nähtud näkki, aga inimest nähes kadunud vee alla. Sellest on ka see kivi nime saanud Näkikivi.
2. 2)ERA II 165, 221 (3) < Jõelähtme khk., Jõelähtme v., Joa k., Suka t. - Anna Havam, 14 a. < Anna Sukamägi, 77 a. (1937) Kontrollis Mare Kalda.
Laps hundi pesas. Vanasti olnud Jõelehtme ümbruses palju hunte. Kord vanemad tööle minnes jätnud lapse üksi koju. Hunt tulnud, lipitsenud niikaua lapse ümber, kuni laps istunud selga, siis hunt viinud ta Koogi metsa oma pesasse. Hundipojad mänginud lapsega ja kriipinud ta oma küüntega lõhki. Vanemad koju tulles ei ole last leidnud ja läinud otsima. Tulnud veel külainimesigi, ja viimaks mindud Koogi metsa ja leitud laps säält hundipesast. Pärast vanemad küsinud, et "kuidas sa siia said?" Vastanud laps, et "suur kutsu võttis mind selga ja tõi väikestele kutsudele mängida." Väikesed kutsud olla mänginud temaga ja kriipinud teda.
3. 3)ERA II 165, 233 (2) < Jõelähtme khk., Jõelähtme v., Manniva k., Raja t. - Angela Kütt, 13 a. < Miina Metstoa, 46 a. (1937) Kontrollis Kadi Sarv Kuradikivi.
Kuradikivi asub Loo mäel Manniva külas. See on oma nime saanud sellest, et kurat istunud kivi otsas ja jälg jäänud kohe kivisse.
4. 4)ERA II 165, 247 (2) < Jõelähtme khk., Jõelähtme v., Parasmäe k., Loovälja t. - Uno Mardim, Jõelähtme algkool < M. Mardim, 81 a. (1937) Kontrollis Kadi Sarv Kiia järve sünd.
Ennevanasti pole olnud Kiia järv omas vanas kohas, vaid olnud koguni Järve sauna juures. Külanaised käinud järves muste lõngu ning pesu pesemas. Järv vihanud sellest ja tõusnud suure halli kitsena õhku. Kits hakanud ida poole minema ja saanud Kiia võhma kohta, kus heinalised heina tegid, käinud hirmus pauk ja järv läinud pooleks. Üks pool heinalistele kaela, teine osa jõkke. Jõgi on selle koha pealt eriti lai.
5. 5)ERA II 165, 251/3 (1) < Jõelähtme khk., Jõelähtme v., Aara t. - Hans Ojapõld, 13 a. < Jakob Ojapõld, 69 a. (1937) Kontrollis Kadi Sarv Kuidas sündisid Kostivere urked ja salajõgi.
Jõelehtme vallas, Kostivere mõisa lähedal asuvad Kostivere urked. Nende sünd vanarahva jutu järgi on järgmine. Vanasti elanud Kostiveres palju tugevaid mehi. Meeste töö olnud edu, ning nad olnud jõukad ja elanud omavahel sõpruses. Korraga aga töö enam ei õnnestunud ja kehvus pugunud majja. Üks mees näinud ühel neljapäeva öösel juhuslikult vanasaadanat, kes külas vargil käinud. Meestel kohe nõu vanapaganale kätte maksta. Kogunetakse siis järgmiseks neljapäevaks teatud kohta kokku, igalühel tubli madjakas käes. Kell olnud vaevast kaksteist läbi, kui ilmus vanapagan. Mehed kohe ta tegusi kätte maksma. Vanasaadan kisub omale kättega teed maa alla. Mehed maa alla järgi minna ei julge. Mehed valguvad laiali vaatama, kust vanapoiss välja tahab tulla. Vanapagan muidugi meeste nõu ei tea ja pistab pea üsna mõisa lähedalt välja. Mehed on aga kohe kohal ja nuhtlevad sarvikut. Ruttu poeb see maasse tagasi ja kaabib omale uut teed. Kus ta aga pea välja pistab, saab kohe madjakaga vastu nägu. Viimaks, pikema maa-all-jooksu järele õnnestub tal ometi Jõelehtme küla juures maa alt välja tulla ja plehku pista. Enam ei julge ta mehi tülitama minna. Kus vanapagan jooksis maa all, hakkas vesi voolama, mida nüüd salajõeks kutsutakse. Kohad, kust vanapagan pea vaatamiseks välja pistnud, said urkeaugud.

6. 6)ERA II 165, 255 (1) < Jõelähtme khk., Jõelähtme v., Manniva k. - Ella Salm, 13 a. < Aliine Salm, s. 1895 (1937) Sisestas Eva-Kait Kärblane 2001, kontrollis Kadi Sarv Kulbi tamm.
Kallavere küla ääres asuvas suures metsas kasvab suur tamm. Tamme kutsuti Kulbi tammeks. Tamm saanud nime sellest, et noor neiu, nimega Hilda, pärit Kivimäe talust, oli läinud tammest koskli mune kulbiga ära võtma. Aga nii õnnetult, et kulp oli jäänud tamme sisse. Pärast oli leidnud selle sealt Ristimäe Kustas ja oli võtnud kulbi omale. Sellest oli saanud nimi Kulbi tamm.
7. 7)ERA II 18, 141 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda Metsahalgjas läheb mühinal ja kohinal, lööb puud juurtega maha.
- 9)ERA II 167, 335 (22) < Jõelähtme khk., Koila v., Koila t. - Tõnu Võimula < Jakob Ilma (1937) Sisestas USN, kontrollis Kadi Sarv Tarkus
Kui loom on rabanduses haige, siis aitab selle vasta sie, kui antakse loomale tema oma verd kas sabast, kõrvast või kielest. Seda antakse nii: lõigatakse noaga täkes sabasse, kõrva ehk keelesse, leivatükk kastetakse vere sisse ja antakse loomale suhu ja varsti saab loom terveks.
8. 10)ERA II 167, 335 (23) < Jõelähtme khk., Koila v., Koila t. - Tõnu Võimula < Jakob Ilma (1937) Sisestas USN, kontrollis Kadi Sarv Tarkus
Kui inimesel on rabandus, siis pidada sie aitama, kui lugeda lauluraamatust mihklepäeva epistel leivatüki peale ja anda haigele, kes selle peab ära söema ja kohe olla inimesel tervis käes.
9. 19)ERA II 18, 461 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Näkk pidi olema jões. Nähtud Jägala jões kivi otsas värisemas. Olnud lehma vasika moodi. Hüpanud jõkke, kui inimesed lähenesid.
10. 20)ERA II 18, 461 (2) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Uustalu t. - Rudolf Põldmäe < Miina Liuberg, 84 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Kui keegi uppus, siis arvati, et näkk kiskus alla.
11. 21)ERA II 18, 587 (6) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Kui taevas sügisel on viiruline, siis öeldi: kureteed on taevas, kus kured näevad lennata soojale maale.
12. 23)ERA II 18, 512 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Uustalu t. - Rudolf Põldmäe < Miina Liuberg, 84 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Haljava saksad ehitand Tallinna Toompeale maja. Ehitus olnud pooleli. Inimesed magand teises toas, kuulnud ühes poolikus ruumis kanget kolinat. Arvand, et hommikuks on kõik me poolik töö lõhutud. Aga olnud kõik terve. Selle järele härra või proua, ei mäleta kumb, surnud. Eks see olnud üks surmavaim või surmakäsk, mis nad kuulsid. Niisugused asjad on vaimust, ega need ole kurjast.
13. 25)ERA II 18, 542 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Uustalu t. - Rudolf Põldmäe < Miina Liuberg, 84 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas

Kadi Sarv

Riis löi väiksele lapsele nabasse, laps aina nuttis. Arstiti: aloed pandi nabale.

14. 28)ERA II 18, 459 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas Kadri Selge 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Piksevihm sajab. Pikse ajal ei tohtind jooksta, et siis pikne lööb maha. Puu alla ei tohi istuda pikse ajal.
15. 29)ERA II 18, 471 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Haljava-Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Maavitsad on rohud punaste marjadega. Maast hakand haigusi pestakse maavitsa veega. Tütar läks kord läbi raba, astund maake vee loiku, jalg jäänd haigeks, siis arstitud maavitstega.
16. 32)ERA II 18, 319 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Nehatus Proosa talu väljal olnud kalmud.
Seal põlend ühel jaanilaupäeva õöl rahaauk. Mehed läind vaatama. Kui hallid pukid tulnud, hakand mehi taga ajama. Mehed saand aga jooksu
17. 33)ERA II 18, 319 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Suurtel lahinguplatsidel ikka rahaaugu tuled põlend vanasti.
18. 34)ERA II 18, 319 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Raha, mis maasse maetud, ikka vahel kerkib ja jälle vajub sügavamasse. Kui ta kerkib, siis a'ab sädemeid väl'la.
19. 35)ERA II 18, 269 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Äigrumäe k., Kruusiaugu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Lillepi k. - Rudolf Põldmäe < Juhan Treiel, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Maavitsad on suured väädid veelompides nagu pajud. Maavitsa veega pesti maast hakand haigusi.
20. 36)ERA II 18, 326/7 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) O. Loorits, Endis-Eesti elu-olu II. Kulka stipendium 1793/00-7L, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Hunt Tallinna külastajaks
Kui linnas tehti Narva maanteele konkateed, siis hunt tuli Pöögile hoovi, sadama raudtee-ülesõidu kohal. Istus tee ääres, hobune hakkas maad kraapima, ei läind mööda. Läksime kardavoiga vaatama, ei ta kartnud meid ühtigi. Läks siis viimaks Pöögile hoovi. See oli varahommikul. Pärast läksin oma hobusega ka sinna hoovi, siis hunt oli pugend suure tünni alla. Oru Jüri tõmbas sabapidi välja. Pidi Jüri kätte kinni hakkama. Püüdsid siis kanapuuriga hundi kinni. Viisid politseisse, et on viimaks kellegi koduhunt. Politsei lubas tappa. Hanguharu torgati kuklasse, kõri lõigati läbi. Nahk võeti maha, saadi 5 rubla. Niipalju ma olen hunti näind.

21. 37)ERA II 18, 327/8 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Merili Metsvahi, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Kuidas hundid sündisid
Hundid tulnud pulmalistest. Sant läind pulmamajast armu saama. Pekstud minema, pole midagi antud. Läind teise peresse, võtt ja teind pulmalised, pand hundiks. Saat plika vaatama, mis pulmalised teevad. Plika tuld tagasi - pulmalised vahivad üheteise silmi. Saat teist korda, ikka sedasi. Saat kolmat korda - tuba hunta täis. Plika teind ukse lahti, kui kõik pand metsa. Sellest hundid tulidki.
22. 40)ERA II 18, 350 (31) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas Leila Holts 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Virmalised tähendasid külma.
23. 42)ERA II 18, 395 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Haljava kõrtsu taga nähtud rahaauku põlemas. Üks mees läind kaevama, ei ole leidnud midagi.
24. 51)ERA II 18, 306 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhan Tänav, 43 a. (1929) Sisestas, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Katku jupp olnud väiksem kui katk ise. Keda ta kepiga torgand, see kohe surnud. Inimese moodi nad olnud mõlemad.
25. 52)ERA II 18, 307 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Ants Käsper, 53 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mu vanaema rääkis: Katk käind kepiga turkamas. Tulnud ühte kohta sisse, kus inimesed magand reas maas. Keda ta turgand, see surnud. Üks olnud üleval, seda pole turgand. See jäänd üksi elama ja rääkind jutu välja.
26. 56)ERA II 18, 309 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Liisu Käsper, 77 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Ravandus. Lendav-haigus. Selle vastu oli linnas tillemani tropid, kodus tarvitati püssirohtu, soola ja nõge.
27. 57)ERA II 18, 311 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Roosi arstiti lausumisega. Rahvas oli ebausklik, uskus, et lausuja aitab. Roosi peale pandi ka tubakalehti.
28. 59)ERA II 18, 255/6 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Kallavere k., Nuudi t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k. - Rudolf Põldmäe < Liisu Kamm, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Näkid eland meres. Kui inimesed uppusid, siis enne seda nähtud ikka näkki. Näkk pesnud end kord kivi otsas, olnud inimese moodi, suurte rindadega naisterahvas. Selle järele üks naine uppund sinna kohta merre.
29. 60)ERA II 18, 256 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Maardu järves eland näkid Järves olnud kaks kivi, mille otsas näkid käind istumas ja pesemas. Visand ikka teist nisa ja teist nisa üle rinna. Neid kive hüütud näkikivideks.

30. 61)ERA II 18, 257 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Aigrumäe k, Kruusiaugu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Lillepi k. - Rudolf Põldmäe < Juhan Treiel, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Näkk istub vees kivi otsas, peseb ja näitab end üksikule inimesele, paljudele ei näita. Emaseid ja isaseid. Inimese moodi, alasti. Habemega näkke ei ole, nooremad mehed. Laulavad ja meelitavad inimesi vette.
31. 63)ERA II 18, 257/8 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Antsumäe t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Uueküla k. - Rudolf Põldmäe < Liisu Piilberg, 83 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Näkk oli elajas. Tulnud korra mere ääre laste hulka. Lapsed ronind kõik selga, tahtnud sõita. Ühel pole olnud ruumi istuda. Öelnud: "Ma lähen näki nurja peale!" Kui siis kadund kohe ära. Elaja moodi olnud teine
32. 64)ERA II 18, 258 (7) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Mardi t. - Rudolf Põldmäe < Anna Teras, 60 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Merenäkid tulevad inimeste kallale. Hirmutati lapsi: "Ära mine vette, näkk tuleb kallale!"
33. 65)ERA II 18, 258/60 (8) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Rangu saunas Lagedil (Jüri khk.) eland vanamees, kes olnud Saha järvevahiks. Siis veel Saha ja Maardu järved olnud ühes. Vanamees teind järve kaldal tuld. Vaadand korraga: näkk tuleb järvest välja tule juure end soojendama. Vanamees löönd ahingiga läbi tule näkile persse. Kui siis läind nagu hall härg vette tagasi.
34. 66)ERA II 18, 260/1 (9) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Võsu rannas oli seal kaks venda ja käind nagu ail ahingitega kalu otsimas. Tuli põlend juures. Hüüti ahe-kaladeks veel. Siis läind, kahe vennaga old siis ail, seal old siis teine vend, öeld: "Solpsnikud käivad!" Üks käind vees solps, solps nagu koer. Üks alasti naesterahvas tuld nende juure. Mees löönd läbi tule ahingiga, et mis sa seia oma perset näitama tuled! See öeld: "Oleks sulle õnne soovind, aga nüüd kuulutan surma." Kahe nädala pärast see mees uppundki sinna kohta. See naesterahvas oli näkk.
35. 67)ERA II 18, 262 (10) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Ma kord nägin Jägala jões naisterahva istumas kivi otsas.
Tal oli rätik peas, sinine jäkk seljas ja kirju seelik. Läksin vaatama, siis ta laskus seliti jõkke. Selle järele üks tüdruk uputas enda jõkke. Eks see olnud jälle üks margus või vaim või näkk.
36. 68)ERA II 18, 263/4 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhan Tänav, 43 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Laevahaldjad.
Kapten istund laevatekil. Üks hall mees tulnud ta juure ja küsind: "Kas annate mulle laeva nime või laeva ema?" Kapten mõelnud tükk aega, siis vastand: "Annan laeva ema." Mees kadund. Selle peale tõusnud kange tuul, igavene pigur (segadus, kitsikus) olnud käes, laev jäänd päris kitsikusse. Kapten viimaks käskind mehi: "Raiuge mast maha, et tuul ei saaks enam kägistada!" Mehed raiund masti maha ja laev pääsnud kitsikusest. Kapten siis seletand: "Andsin laeva masti, sest see oligi laeva ema, mida mult nõuti. Kui ma oleksin lubanud laeva nime, siis me laev oleks

kadund kõige meestega." (Jutustaja on lugend selle loo vist raamatust nagu teised objektid seletasid, sest seesugused lood olevat tundmatud Jõelähtmes. R. P.)

37. 69)ERA II 18, 264 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Võsu rannas ehitatud laev.
Järgmisel päeval tahetud hakata kaupa laadima. Kapten öelnud: "Kui keegi koputab kajuti uksele, siis olge üsna vait ja vagased!" Käindki üks koputamas ustel, kuid keegi pole vastand talle. Kahe aasta pärast laev uppund Naissaare taha. See oli siis mõni vaim või näkk, kes kuulutas ette laevale kadu
38. 70)ERA II 18, 215/8 (12) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mu ema näind jõi pesu loputades: sead olnud väljal odrapõllul. Üks pruun naine keerlend nende ümber. Ema kutsund koera endaga kaasa ja läind sigu viljast välja ajama. Rahahaldjas siis pöördund ümber ja läind Väljamäele. Teine külg läikind vastu päikest. Ema kohkund veidi, kuid mõelnud, et üks võõras naine korjab vist maitseid (maarohud). Öelnud siis võõrale: "Mis inimene sa ometi oled, et ei ajand sigu viljast välja!" Siis võõras naine muutund nagu varjuks, vajund viimaks maa sisse. Ema kõrvad aga löönd lukku ja silmad läind pimedaks, pole enam midagi kuulnud ega näind. Pärast läind otsima auku, kuhu ta kadus, kuid pole midagi leidnud. Ei sealt olnud rohigi maha tallatud. Seda haldjast näind samal ajal ka üks Saha vanamoor, kes läind sealt mööda. Teinekord karjapoiss näind seal Väljamäel alasti inimest. Poiss tulnud koju, öelnud sulasele: "Pearu, mis sa väljal kerpa otsisid, lehvitasid särki?" Pole aga keegi olnud sel ajal väljal. Kord jälle onu pannud väljavärvat ette. Koer hakand korruga ägedasti haukuma. Onu olnud ühe silmaga, nägemine olnud küll vilets, kuid ta näind ometi, kuidas läbi veesoone läind hallid sea moodi elajad. Onu arvand, et need on rahaaugu vaimud, kartnudki veidi neid. Öhtul rääkind loost kodus teistele, pole tahetud uskuda teda. Ta öelnud siis koerale: "Sa ikka kartsid ka neid elajaid, oleksid su murdnud!" Teisel hommikul Liisu (tüdruk) magand toas, kui üks hall vanamees tulnud sisse ja küsind: "Mis te Pearn ka rääkis eilsest loost?" Liisu pole teadnud asjast midagi ega vastand vanamehele sõnagi. Siis taat kadund toast.
39. 73)ERA II 18, 221 (14) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Meres olnud ka halgjas kivi otsas pesemas. Plaksutand seal oma nisi.
40. 74)ERA II 18, 221/2 (15) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mõnikord surejad peidavad oma raha kivide alla
Seda teised ei saa kätte. Kurivaim ei anna kätte, sest see pole heaga pandud sinna. Tuled põlevad seal kohas. Lähed aga vaatama, siis tuled kaovad. Halgjad need tuledepõletajad ongi, need ei anna raha välja. Vahel oled kimbust metshalgjaga. Ta hirmutab sind, aga ega ta sulle ennast näita. Eksid ta jälgedel ära.
41. 85)ERA II 18, 147/8 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Tisleri (Puusepa) t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Kureküla k., Aukemäe s. - Rudolf Põldmäe < Hindrek Ots, 77 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda Margus.
Nägid kuskil viirastust, hunti või karu, siis see oli margus, polnud ju õieti midagi seal. Vanasti viidi vooriga kraami Tallinnast Tartusse. Kord takkpoolt mehed tulnud ühele me valla mehele vastu. Nad hoiatand poissi, et ära mine edasi, varsti tuleb surnuaed, tondid on seal haua ääres, tuled põlevad ees. Margus on kirikua'a peal. Poiss olnud

julge, läind edasi. Surnuaial näindki tuld põlemas. Läind ligi - ristil kuldkiri, see hiilgab. Seal oli siis see viirastus või margus.

42. 86)ERA II 18, 149 (5) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Läksin kord kõrvemetsa. Jõudsin Jägala-Joa sillast mööda, kui üks vankriratas veeres must mööda, keeras mäekerkast üles, läks metsa. Läksin talle järele, leidsin samast kohast metsas mehe kõlkumas puu oksas. Oli poond enda üles. Eks see olnud margus, mis mulle näitas.
43. 90)ERA II 18, 213 (6) < Jõelähtme khk., Iru vanadekodu < Ambla khk. - Rudolf Põldmäe < Leena Bergmann, 60 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Koolmeister ütles: "Kui sa majasse lähed, ütle ikka tere, kuigi seal inimesi ei ole, siis sa õnnistad majavaimu ja tema õnnistab sind."
44. 91)ERA II 18, 214 (7) < Jõelähtme khk., Iru vanadekodu < Tallinna l. - Rudolf Põldmäe < Josefiine Pudjus, 80 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Rahahaldjad on kratid. Näind "kuldpalli" linna kohal lendamas.
45. 95)ERA II 18, 215 (11) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Antsumäe t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Uueküla k. - Rudolf Põldmäe < Liisu Piilberg, 83 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Ei ma metsahaldjatest tea midagi, meil siin metsa ei ole, ega nad ole siin elandki. Ühel talul lehm olnud perekambris kinni. Hommikul olnud ikka teine märg. Aga seal lehma kohal seina sees ikka nagu tiksund midagi. Siis haldjad öelnud perenaisele, et kui ta oma musta koera siit ära ei vii, situb teine nende peale. See oli siis haldjate koht.
46. 96)ERA II 18, 121 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Ale t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Kroodi k. - Rudolf Põldmäe < Mart Peetremägi, 59 a. (1929) Sisestas, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Kord Kalevipoeg ja Vanatont läind riidu. Kalevipoeg hakand vastast peksma lapiti laudadega, tagund kõik lauad puruks. Siil hüüdnud põõsast: "Kalevipoeg, löö ikka serviti lauaga!" Kalevipoeg teindki siili õpetuse järgi, saand Vanapaganast võidu. Kalevipoeg annud siilile oma kasukast tüki nahka, siil saand sellest endale okkalise kasuka.
47. 97)ERA II 18, 122/4 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Ale t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Kroodi k. - Rudolf Põldmäe < Mart Peetremägi, 59 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Mare Kalda, parandas Kadi Sarv
Poiss läind karja. Vanatondi kari olnud teisel pool jõge. Ta värs's tulnud poisi karja hulka. Poiss võtnud härja sabast kinni ja visand üle jõe vanatondi karja tagasi. Poiss hakand pidama end tugevaks meheks, läind välja vastast otsima. Leidnud metsast maja, astund sisse. See olnud vanatondi maja. Kolm poega tulnud õhtul töölt koju. Üks toond seljas veskivõlve, teine veskikivi, kolmas saelauad veski kere jaoks koju, pidand hakkama veskit ehitama. Pojad söönd õhtuks terve teo leibu nahka. Pandud siis seina ääre magama, poisi ase tehtud keset põrandat. Vanatondi pojad hakand peeretama, poiss lennand ühest seinast teise. Viimaks poisil hirm nahas, pistnud jooksu. Kalevipoeg künnud väljal. Poiss läind temalt abi saama. Kalevipoeg pannud poisi oma kalitsasse. Vanatont tulnudki poisile järele. Küsind Kalevipojalt, kas see on näind jooksikut. Kalevipoeg vastand, et ei ole näind. Vanatont sidund veskikivi piitsa otsa, hakand sellega Kalevipoega peksma. Kalevipoeg võtnud saha ja löönd sellega tondi maa sisse, et saaks jälle ühe tondi vähemaks.

48. 98)ERA II 18, 136 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Üks mees näind öösel tuld, arvand, et leidsin rahaaugu. Läind ligemale - kuu paistnud veeloiku, see oligi siis rahaauk.
49. 99)ERA II 18, 136/7 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Sepp kündnud väljal. Sahk hakand ikka maa sees ühe asja külge kinni. Härja jäljed olnud seal lähedal. Viimaks sahk vedand rahapaja välja. Mees tahtnud asja saladuses pidada. Läind ometi tooma naabri käest külimittu, et sellega mõõta raha. Naaber määrind külimitu põhja rasvaga, et saaks näha, mida ta mõõdab. Raha jäändki põhja külge kinni, sellest saadud teada, et sepp leidis rahaaugu.
50. 100)ERA II 18, 137/8 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Antsumäe t. - Rudolf Põldmäe < Liisu Piilberg, 83 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Rahaauk. Mees tulnud teed mööda. Näind: isandad põletavad tuld tee ääres. Ta läind sinna piibule tuld saama. Isandad öelnud: "Piibule ei anna, aga hõlma anname küll. Tagasi ära enne vaata, kui oled kodus." Pandud siis mehele hõlm süsi täis ja mees hakand minema. Selja taga üks käind kange krabinaga, kuid mees pole tagasi vaadand. Jõudnud viimaks koju ja puistand hõlma tühjaks - olnud selge raha!
51. 101)ERA II 18, 138/9 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Olen näind rabas, et tuli tõuseb üles. Oli lai nagu me tuba, läks kõikudes edasi. Lugesin kord raamatust, et kuhu kuld, hõbe või inimese kondid on maetud, seal on näha tuld. Arvasin ka, et seal on midagi maetud, kuid selle järele tuli hoopis suur torm.
52. 102)ERA II 18, 139 (5) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Kord vaatasin jälle, et rahaauk põleb. Läksin vaatama, leidsin kännu hiilgamas. Viisin kännu tuppa. Naine tuli pimedas tuppa, ehmatas kangesti kändu nähes. Võtsin aga tule üles, siis hiilgus kadus kohe.
53. 103)ERA II 18, 139/40 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Mu isaisa näind Kruusimäel rahaauku põlemas. Ta lasknud põlvili maha ja lugend kolm korda Issameiet. Rahaauk kadund siis. Hommikul läind vaatama - kaste ja halla olnud ümberringi maas, kuid see koht olnud urbne, kasteta ja hallata, kus ta rahaauku nägi.
54. 104)ERA II 18, 140/1 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Mardi t. - Rudolf Põldmäe < Anna Teras, 60 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Kui satud haldjate teedele, siis eksid ära. Üks taat läind linna, eksind teel ära. Mölland ühes kohas ringi, tulnud 3-4 korda samasse paika tagasi. Metsad olnud tema meelest nii suured ja võõrad, et ei ole kuidagi leidnud õiget teed. Teine hüüdnud eemalt, et tule tee, mis sa seal mässad! Siis leidnud õige tee. Arvand, et sattund haldja jälgedele.
55. 105)ERA II 18, 141 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhan Tänav, 43 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule

Krikmann, parandas Mare Kalda
Halgijas. Kes üle tema jälgede läheb, selle eksitab ära.

56. 106)ERA II 18, 141 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda Metsahalgjas läheb mühinal ja kohinal, lööb puud juurtega maha.
57. 108)ERA II 18, 319 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Nehatus Proosa talu väljal olnud kalmud. Seal põlend ühel jaanilaupäeva ööl rahaauk. Mehed läind vaatama. Kui hallid pukid tulnud, hakand mehi taga ajama. Mehed saand aga jooksu.
58. 109)ERA II 18, 319 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Suurtel lahinguplatsidel ikka rahaaugu tuled põlend vanasti.
59. 110)ERA II 18, 319 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Raha, mis maasse maetud, ikka vahel kerkib ja jälle vajub sügavamasse. Kui ta kerkib, siis a'ab sädemeid väl'la.
60. 112)ERA II 18, 326/7 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) O. Loorits, Endis-Eesti elu-olu II. Kulka stipendium 1793/00-7L, kontrollis ja parandas Kadi Sarv /Hunt Tallinna külastajaks/
Kui linnas tehti Narva maanteele konkateed, siis hunt tuli Pöögles hoovi, sadama raudtee-ülesõidu kohal. Istus tee ääres, hobune hakkas maad kraapima, ei läind mööda. Läksime kardavoiga vaatama, ei ta kartnud meid ühtigi. Läks siis viimaks Pöögles hoovi. See oli varahommikul. Pärast läksin oma hobusega ka sinna hoovi, siis hunt oli pugend suure tünni alla. Oru Jüri tõmbas sabapidi välja. Pidi Jüri kätte kinni hakkama. Püüdsid siis kanapuuriga hundi kinni. Viisid politseisse, et on viimaks kellegi koduhunt. Politsei lubas tappa. Hanguharu torgati kuklasse, kõri lõigati läbi. Nahk võeti maha, saadi 5 rubla. Niipalju ma olen hundi näind.
61. 113)ERA II 18, 327/8 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Merili Metsvahi, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Kuidas hundid sündisid. Hundid tulnud pulmalistest. Sant läind pulmamajast armu saama. Pekstud minema, pole midagi antud. Läind teise peresse, võtt ja teind pulmalised, pand hundiks. Saat plika vaatama, mis pulmalised teevad. Plika tuld tagasi - pulmalised vahivad üheteise silmi. Saat teist korda, ikka sedasi. Saat kolmat korda - tuba hunta täis. Plika teind ukse lahti, kui kõik pand metsa. Sellest hundid tulidki.
62. 116)ERA II 18, 350 (31) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas Leila Holts 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda Virmalised tähendasid külma.
63. 117)ERA II 18, 353 (44) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Äigrumäe k., Palli t. - Rudolf Põldmäe < Truutu Kruuberg, 85 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Triivistrek oli südamehaiguse vastu. Võeti sisse.

64. 118)ERA II 18, 395 (1) < Harju-Jaani khk., Raasiku v., Sambu k., Pakatsi t. - Rudolf Põldmäe < Ludvig Pakats, 81 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Haljava kõrtsu taga nähtud rahaauku põlemas. Üks mees läind kaevama, ei ole leidnud midagi.

65. 128)ERA II 18, 306 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhan Tänav, 43 a. (1929) Sisestas, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Katku jupp olnud väiksem kui katk ise. Keda ta kepiga torgand, see kohe surnud. Inimese moodi nad olnud mõlemad.
66. 129)ERA II 18, 307 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Ants Käsper, 53 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mu vanaema rääkis: Katk käind kepiga turkamas. Tulnud ühte kohta sisse, kus inimesed magand reas maas. Keda ta turgand, see surnud. Üks olnud üleval, seda pole turgand. See jäänd üksi elama ja rääkind jutu välja.
67. 132)ERA II 18, 309 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Liisu Käsper, 77 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Ravandus. Lendav-haigus. Selle vastu oli linnas tillemani tropid, kodus tarvitati püssirohtu, soola ja nõge.
68. 133)ERA II 18, 311 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Kadi Sarv Roosi arstiti lausumisega. Rahvas oli ebausklik, uskus, et lausuja aitab. Roosi peale pandi ka tubakalehti.
69. 138)ERA II 18, 255/6 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Kallavere k., Nuudi t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k. - Rudolf Põldmäe < Liisu Kamm, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Näkid eland meres. Kui inimesed uppusid, siis enne seda nähtud ikka näkki. Näkk pesnud end kord kivi otsas, olnud inimese moodi, suurte rindadega naisterahvas. Selle järele üks naine uppund sinna kohta merre.
70. 139)ERA II 18, 256 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Maardu järves eland näkid. Järves olnud kaks kivi, mille otsas näkid käind istumas ja pesemas. Visand ikka teist nisa ja teist nisa üle rinna. Neid kive hüütud näkikivideks.
71. 143)ERA II 18, 257/8 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Antsumäe t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Uueküla k. - Rudolf Põldmäe < Liisu Piilberg, 83 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Näkk oli elajas. Tulnud korra mere ääre laste hulka. Lapsed ronind kõik selga, tahtnud sõita. Ühel pole olnud ruumi istuda. Öelnud: "Ma lähen näki nurja peale!" Kui siis kadund kohe ära. Elaja moodi olnud teine.
72. 144)ERA II 18, 258 (7) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Mardi t. - Rudolf Põldmäe < Anna Teras, 60 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Merenäkid tulevad inimeste kallale. Hirmutati lapsi: "Ära mine vette, näkk tuleb kallale!"
73. 145)ERA II 18, 258/60 (8) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Rangu saunas Lagedil (Jüri khk.) eland vanamees, kes olnud Saha järvevahiks. Siis veel Saha ja Maardu järved olnud ühes. Vanamees teind järve kaldal tuld. Vaadand korraga: näkk tuleb järvest välja tule juure end soojendama. Vanamees löönd ahingiga läbi tule näkile persse. Kui siis läind nagu hall härg vette tagasi.

74. 146) ERA II 18, 260/1 (9) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Võsu rannas oli seal kaks venda ja käind nagu ail ahingitega kalu otsimas. Tuli põlend juures. Hüüti ahe-kaladeks veel. Siis läind, kahe vennaga old siis ail, seal old siis teine vend, öeld: "Solpsnikud käivad!" Üks käind vees solps, solps nagu koer. Üks alasti naesterahvas tuld nende juure. Mees löönd läbi tule ahingiga, et mis sa seia oma perset näitama tuled! See öeld: "Oleks sulle õnne soovind, aga nüüd kuulutan surma." Kahe nädala pärast see mees uppundki sinna kohta. See naesterahvas oli näkk.
75. 147) ERA II 18, 263/4 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhana Tänav, 43 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Laevahaldjad. Kapten istund laevatekil. Üks hall mees tulnud ta juure ja küsind: "Kas annate mulle laeva nime või laeva ema?" Kapten mõelnud tükk aega, siis vastand: "Annan laeva ema." Mees kadund. Selle peale tõusnud kange tuul, igavene pigur (segadus, kitsikus) olnud käes, laev jäänd päris kitsikusse. Kapten viimaks käskind mehi: "Raiuge mast maha, et tuul ei saaks enam kägistada!" Mehed raiund masti maha ja laev pääsnud kitsikusest. Kapten siis seletand: "Andsin laeva masti, sest see oligi laeva ema, mida mult nõuti. Kui ma oleksin lubanud laeva nime, siis me laev oleks kadund kõige meestega." (Jutustaja on lugend selle loo vist raamatust nagu teised objektid seletasid, sest seesugused lood olevat tundmatud Jõelähtmes. R. P.)
76. 148) ERA II 18, 264 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Võsu rannas ehitatud laev. Järgmisel päeval tahetud hakata kaupa laadima. Kapten öelnud: "Kui keegi koputab kajuti uksele, siis olge üsna vait ja vagased!" Käindki üks koputamast ustel, kuid keegi pole vastand talle. Kahe aasta pärast laev uppund Naissaare taha. See oli siis mõni vaim või näkk, kes kuulutas ette laevale kadu.
77. 149) ERA II 18, 215/8 (12) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mu ema näind jõel pesu loputades: sead olnud väljal odrapõllul. Üks pruun naine keerlend nende ümber. Ema kutsund koera endaga kaasa ja läind sigu viljast välja ajama. Rahahaldjas siis pöördund ümber ja läind Väljamäele. Teine külg läikind vastu päikest. Ema kohkund veidi, kuid mõelnud, et üks võõras naine korjab vist maitseid (maarohud). Öelnud siis võõrale: "Mis inimene sa ometi oled, et ei ajand sigu viljast välja!" Siis võõras naine muutund nagu varjuks, vajund viimaks maa sisse. Ema kõrvad aga löönd lukku ja silmad läind pimedaks, pole enam midagi kuulnud ega näind. Pärast läind otsima auku, kuhu ta kadus, kuid pole midagi leidnud. Ei sealt olnud rohigi maha tallatud. Seda haldjast näind samal ajal ka üks Saha vanamoor, kes läind sealt mööda. Teinekord karjapoiss näind seal Väljamäel alasti inimest. Poiss tulnud koju, öelnud sulasele: "Pearu, mis sa väljal kerpa otsisid, lehvitasid särki?" Pole aga keegi olnud sel ajal väljal. Kord jälle onu pannud väljavärvat ette. Koer hakand korruga ägedasti haukuma. Onu olnud ühe silmaga, nägemine olnud küll vilets, kuid ta näind ometi, kuidas läbi veesoone läind hallid sea moodi elajad. Onu arvand, et need on rahaaugu vaimud, kartnudki veidi neid. Õhtul rääkind loost kodus teistele, pole tahetud uskuda teda. Ta öelnud siis koerale: "Sa ikka kartsid ka neid elajaid, oleksid su murdnud!" Teisel hommikul Liisu (tüdruk) magand toas, kui üks hall vanamees tulnud sisse ja küsind: "Mis te Pearn ka rääkis eilsest loost?" Liisu pole teadnud asjast midagi ega vastand vanamehele sõnagi. Siis taat kadund toast.

78. 150) ERA II 18, 262 (10) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Ma kord nägin Jägala jões naisterahva istumas kivi otsas. Tal oli rätik peas, sinine jäkk seljas ja kirju seelik. Läksin vaatama, siis ta laskus seliti jõkke. Selle järele üks tüdruk uputas enda jõkke. Eks see olnud jälle üks margus või vaim või näkk.
79. 151) ERA II 18, 219/21 (13) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Vão külas Allika talus ei ole tohitud sigu panna lauta. Nad hakand seal karjuma, jäänd haigeks ja surnud viimaks. Kord perenaisele näidatud unes, et sealauda alla on maetud varandus. Rahaaugu vaim öelnud unes: "Ära pane sigu mu silmade peale sitale!" Teine kord jälle näidatud perenaisele unes: "Tõuse üles öösel kella 12 ajal, võta kätte lepene kepp ja mine sealauta. Üks must härg seisab laudas, löö seda kepiga. Härja all on kivi, kivi all on söed, võta need ära, siis leiad seal alt varanduse." Naine pole julend öösel minna, läind päeval teise naisega seltsis otsima. Leidnudki kivi ja selle alt söed, kuid rohkem pole julend otsida, pistnud suure kisaga jooksu. Lambaid võidud sinna lauta panna, neil pole olnud midagi viga, kuid sigu pole sinna enam pandudki.
80. 151) ERA II 18, 221 (14) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Meres olnud ka halgjas kivi otsas pesemas. Plaksutand seal oma nisi.
81. 152) ERA II 18, 221/2 (15) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Võõrdla k., Uuesauna t. - Rudolf Põldmäe < Jüri Tammik, 78 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Mõnikord surejad peidavad oma raha kivide alla. Seda teised ei saa kätte. Kurivaim ei anna kätte, sest see pole heaga pandud sinna. Tuled põlevad seal kohas. Lähed aga vaatama, siis tuled kaovad. Halgjad need tuledepõletajad ongi, need ei anna raha välja. Vahel oled kimbus metshalgjaga. Ta hirmutab sind, aga ega ta sulle ennast näita. Eksid ta jälgedel ära.
82. 153) ERA II 18, 222 (16) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Metshaldjad. Kui inimene metsa eksib, siis ta on haldja jälgedel. Meil Saha metsavaht läind metsa hagu raiuma. Võtnud haokubu-vitsa puntra selga, pole aga sellega osan enam kuskile minna. Suure vaevaga saand koju.
83. 162) ERA II 18, 146 (1) < Jõelähtme khk., Viimsi v., Randvere k., Seljandiku t. - Rudolf Põldmäe < Mari Kilu, 77 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Mardus. Ma nägin mardavust. See oli inimese eeskäija, käib enne surma krobistamas. Mineval aastal Tallinnas mu akna taga üks tegi tokk-tokk. Läksin ust lahti tegema, kuid ei olnud kedagi seal. Selle järele samast toast (meid oli mitu ühes toas) üks vanaeit suri. See oli kevadel, ja sügisel suri mu mees. See oli siis üks surmateataja.
84. 163) ERA II 18, 147/8 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Tisleri (Puusepa) t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Kureküla k., Aukemäe s. - Rudolf Põldmäe < Hindrek Ots, 77 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Margus. Nägid kuskil viirastust, hunti või karu, siis see oli margus, polnud ju õieti midagi seal. Vanasti viidi vooriga kraami Tallinnast Tartusse. Kord takkapoolt mehed tulnud ühele me valla mehele vastu. Nad hoiatand poissi, et ära mine edasi, varsti

tuleb surnuaed, tondid on seal haua ääres, tuled põlevad ees. Margus on kirikua'a peal. Poiss olnud julge, läind edasi. Surnuaial näindki tuld põlemas. Läind ligi - ristil kuldkiri, see hiilgab. Seal oli siis see viirastus või margus.

85. 164) ERA II 18, 149 (5) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Rootsi-Kallavere k., Tiiru t. - Rudolf Põldmäe < Jaagup Käsper, 81 a. (1929) Sisestas Helen Volber 2001, kontrollis ja parandas Mare Kalda
Läksin kord kõrvemetsa. Jõudsin Jägala-Joa sillast mööda, kui üks vankriratas veeres must mööda, keeras mäkerkast üles, läks metsa. Läksin talle järele, leidsin samast kohast metsas mehe kõlkumas puu oksas. Oli poond enda üles. Eks see olnud margus, mis mulle näitas.
86. 167) ERA II 18, 213 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Rahaaugu-haldjad, rahaaugu-vaimud.
87. 176) ERA II 18, 122/4 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Ale t. < Jõelähtme khk., Maardu v., Kroodi k. - Rudolf Põldmäe < Mart Peetremägi, 59 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Mare Kalda, parandas Kadi Sarv
Poiss läind karja. Vanatondi kari olnud teisel pool jõge. Ta värs's tulnud poisi karja hulka. Poiss võtnud härja sabast kinni ja visand üle jõe vanatondi karja tagasi. Poiss hakand pidama end tugevaks meheks, läind välja vastast otsima. Leidnud metsast maja, astund sisse. See olnud vanatondi maja. Kolm poega tulnud õhtul töölt koju. Üks toond seljas veskivõlve, teine veskikivi, kolmas saelauad veski kere jaoks koju, pidand hakkama veskit ehitama. Pojad söönd õhtuks terve teo leibu nahka. Pandud siis seina ääre magama, poisi ase tehtud keset põrandat. Vanatondi pojad hakand peeretama, poiss lennand ühest seinast teise. Viimaks poisil hirm nahas, pistnud jooksu. Kalevipoeg künnud väljal. Poiss läind temalt abi saama. Kalevipoeg pannud poisi oma kalitsasse. Vanatont tulnudki poisile järele. Küsind Kalevipojalt, kas see on näind jooksikut. Kalevipoeg vastand, et ei ole näind. Vanatont sidund veskikivi piitsa otsa, hakand sellega Kalevipoega peksma. Kalevipoeg võtnud saha ja löönd sellega tondi maa sisse, et saaks jälle ühe tondi vähemaks.
88. 177) ERA II 18, 136 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Üks mees näind öösel tuld, arvand, et leidsin rahaaugu. Läind ligemale - kuu paistnud veeloiku, see oligi siis rahaauk.
89. 178) ERA II 18, 136/7 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Siimu t. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Vão k., Proosa t. - Rudolf Põldmäe < Karl Proosahallik, 70 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Sepp kündnud väljal. Sahk hakand ikka maa sees ühe asja külge kinni. Härja jäljed olnud seal lähedal. Viimaks sahk vedand rahapaja välja. Mees tahtnud asja saladuses pidada. Läind ometi tooma naabri käest külimitu, et sellega mõõta raha. Naaber määrind külimitu põhja rasvaga, et saaks näha, mida ta mõõdab. Raha jäändki põhja külge kinni, sellest saadud teada, et sepp leidis rahaaugu.
90. 179) ERA II 18, 137/8 (3) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Muuga k., Antsumäe t. - Rudolf Põldmäe < Liisu Piilberg, 83 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Rahaauk. Mees tulnud teed mööda. Näind: isandad põletavad tuld tee ääres. Ta läind sinna piibule tuld saama. Isandad öelnud: "Piibule ei anna, aga hõlma anname küll. Tagasi ära enne vaata, kui oled kodus." Pandud siis mehele hõlm süsi täis ja mees hakand minema. Selja taga üks käind kange krabinaga, kuid mees pole tagasi vaadand. Jõudnud viimaks koju ja puistand hõlma tühjaks - olnud selge raha!

91. 180) ERA II 18, 138/9 (4) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Olen näind rabas, et tuli tõuseb üles. Oli lai nagu me tuba, läks kõikudes edasi. Lugesin kord raamatust, et kuhu kuld, hõbe või inimese kondid on maetud, seal on näha tuld. Arvasin ka, et seal on midagi maetud, kuid selle järele tuli hoopis suur torm.
92. 181) ERA II 18, 139 (5) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Kord vaatasin jälle, et rahaauk põleb. Läksin vaatama, leidsin kännu hiilgamas. Viisin kännu tuppa. Naine tuli pimedas tuppa, ehmatas kangesti kändu nähes. Võtsin aga tule üles, siis hiilgus kadus kohe.
93. 182) ERA II 18, 139/40 (6) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Maardu m. < Jõelähtme khk., Nehatu v., Liivakandi k., Peetre t. - Rudolf Põldmäe < Peeter Peetremägi, 72 a. (1929) Sisestas Mare Kalda, kontrollis ja parandas Kadi Sarv
Mu isaisa näind Kruusimäel rahaauku põlemas. Ta lasknud põlvili maha ja lugend kolm korda Issameiet. Rahaauk kadund siis. Hommikul läind vaatama - kaste ja halla olnud ümberringi maas, kuid see koht olnud urbne, kasteta ja hallata, kus ta rahaauku nägi.
94. 183) ERA II 18, 140/1 (1) < Jõelähtme khk., Nehatu v., Uueküla k., Mardi t. - Rudolf Põldmäe < Anna Teras, 60 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Kui satud haldjate teedele, siis eksid ära. Üks taat läind linna, eksind teel ära. Mölland ühes kohas ringi, tulnud 3-4 korda samasse paika tagasi. Metsad olnud tema meelest nii suured ja võõrad, et ei ole kuidagi leidnud õiget teed. Teine hüüdnud eemalt, et tule tee, mis sa seal mässad! Siis leidnud õige tee. Arvand, et sattund haldja jälgedele.
95. 184) ERA II 18, 141 (2) < Jõelähtme khk., Nehatu v. < Jõelähtme khk., Maardu m. - Rudolf Põldmäe < Juhan Tänav, 43 a. (1929) Sisestas USN, kontrollis Luule Krikmann, parandas Mare Kalda
Halgijas. Kes üle tema jälgedele läheb, selle eksitab ära.
96. 185) 1998.a. JÕELÄHTME VALD, Kostiranna k, Hindreku talus, Ervin Viikmaa 71.a., üles kirjutas Tiia Väik Vandjalast.
Kui koolnukangus surnul üle läheb, pidavat see tähendama, et keegi lähedastest varsti järele läheb
97. 186) 1999.a. Jõelähtme vald, Vandjala külas, Aara talus Tiia Väik (38.a.), üles kirjutas T.Väik
Istusin kartulikuhja juures, kui mu surnud vanaema Briida end äkitselt mu meeltes ja silmis ilmutas. Mõtisklesin seda kurba hetke kui äkitselt meenus, et mu mees on kuhugi kadunud. Leidsin ta surnult. Minu ja Ervini loo seos oli see, et vanaema suri 9 kuud enne seda ilmutist ning ka koolnukangus läks tal üle. Seega on see vanainimeste jutt siis tõene.
98. 187) 2007.a. Kaurila talu, Vandjala k, Jõelähtme vald, Aino Talvik, üles kirjutas Tiia Väik Aara talust.
Kuzmal olla olnud tige peremees, kes hobusega sõites peksnud kõvasti hobust, et see laisk pidavat olema. Kord läind ta rabapeale metsa tegema. Sidunud hobuse puu külge, alles värske lumi olla tulnud maha. Tagaasi tulle oli hobune end üles poonud, sest lumi vajunud all kokku.
2008.a. Täiendas loo külast, Lille talust Mihkel Männi: „Kzma vanamees olnud laisk,

tulnud koju, küsinud eidelt, miks kartulipada ei kee, vastus: puid pole. Võtnud vihaga peremees hobuse ja ree ja läinud rabale kohe peale tuisku. Sidunud hobuse männi külge, tagasi tulles hagudega leidnud hobuse puunult, sest värske lumi olla sulanud päeva jooksul

99. 188) 1995.a. Elfriede Bachfeldt 92.a., Aara talust, Vandjalas, Jõelähtme vallast, kirjutas T.Välk

Iga kord kui küla vahelt tulin või läksin, oli Kreegi sauna perenaine aia peal ja muudkui aga hüüdis: "Näe, Aara perenaine tuleb!". Kord sai mul sellest hing täis ja käratasin: "Näe tuleb jah, aga kui perenaine peeretab, siis saunanaine ainult naeratab!" Peale seda jäi ka see norimine katki.

100. 189) Jõelähtme, Vandjala küla, Aara talu. Kuuldud Vilipõld Erichilt 81.a.2007.a.Otsa talust ja Uku Saar Raja talust, üles kirjutas Tiia Välg Vanas-Vandjalas Hallikivi

Ajast aega on vanaemad oma lastelastele rääkinud, et kõik küla lapsed tulevad just selle suure kivi alt. Samuti on see kivi noorte inimeste hulgas tuntud ka armu kivina, kus oma esimesed suudlused saadud ja omi peigmehi-pruute peidetud ja kohtamas käidud.

101. 190) Tiia Välg kirja pannud 2004.a., kuulduna Rein Rataselt Tallinnast, Nõmmelt.

J.Vitsismann Jürist olla rääkinud loo:

Keegi küsinud Vandjala mehelt: "Kust see tuleb, et sul sirgel mehel niisugune küürakas kasukas on??" Vandjala mees siis vastanud: "meil siin kivised karjamaad ja küürakad lambad. sellepärast ei saavatki sirget kasukat!"

2008.a. Kevadel täeindas päärn Mathal Saare talust, vandjala külas, Jõelähtme vallas: Lambad magavat ümber kivi, selleks kasukas ka küürakas.

Allikas: http://www.vandjala.joelahtme.com/?Ajalugu:Muistendeid_J%F5el%E4htme_kihelkonnas